

Jaarverslag 2023

waag futurelab

Inhoudsopgave

Inleiding	4
Missie	4
Terugblik	4
Vooruitblik	5
Waag Research	6
Code Groep	8
Make Groep	9
Learn Groep	10
Life Groep	11
Waag Academy	12
Fab Academy	14
Fabricademy	14
BioHack Academy	15
Minor & MOOC	15
Maakplaats021	15
Circulaire buurt-project voor Technasia	16
Public Stack-workshop	16
Masterclass Netpolitiek	16
Waag Public Programme	18
Waag Open serie	20
Expeditie naar Planet B over Andere Intelligenties	21
De Staat van het Internet met James Bridle	21
De Groene Amsterdammer komt tot leven	21
Dutch Design Week	22
Museumnacht	22
Platform voor kunstenaars en makers	22
Viering van het 15-jarig jubileum van het Fablab	22
GLUE	23
Open Ateliers	23
Samenwerking Toneelmakerij: Patchworkgirl	23
Landschapsfestival Met andere ogen	24
PublicSpaces conferentie	24
Future Talks	25
Bereik en media	28
Bijlage 1 Projecten	30
Bijlage 2 Kunstenaars	36
Bijlage 3 Partners & Samenwerking	38
Colofon	44

4 Inleiding

Waag Futurelab (hierna: Waag) brengt kunst, technologie en wetenschap samen voor het ontwerp en ontwikkeling van een open, duurzame, rechtvaardige samenleving. Dat doet zij door technologie te onderzoeken en onderliggende culturele aannames te bevragen, door te ontwerpen en te experimenteren op basis van publieke waarden en door samen met de samenleving te werken aan maatschappelijke opgaven.

Waag vervult sinds 2021 de functie 'Futurelab design en technologie' in de culturele basisinfrastructuur (BIS) van het ministerie van OCW en A-BIS van de gemeente Amsterdam.

Programmagroepen

Waag heeft dit jaar o.a. gebruikt om de activiteiten en organisatie verder te structureren. Dat heeft geresulteerd in drie programmagroepen: Waag **Research**, Waag **Events** en Waag **Academy**, respectievelijk verantwoordelijk voor het **onderzoek**, het **publieksprogramma** en **kennisoverdracht**. Met medewerkers is intensief gewerkt aan het vaststellen van de thematische programmalijnen voor het beleidsplan '25-'28.

Hoogtepunten publieksprogramma

In de **expeditie naar Planet B** onderzoeken we in de periode '21-'24 de contouren van de toekomst. In 2021 werden mensen al wandelend, spelend en ontwerpend gevraagd naar hun beeld van de toekomst. In 2022 volgde de expeditie rond 'de regels van het spel' en de noodzaak van systeemverandering. Afgelopen jaar stond het begrip **intelligentie** centraal. Met de lezing **De Staat van het Internet** deed journalist James Bridle de aftrap voor de expeditie '23, waarbij hen inging op de vele vormen van andere intelligenties. Een samenwerking met De Groene Amsterdammer resulteerde in een zomerspecial waarin intelligentie vanuit alle gezichtspunten werd belicht, van praktisch geschoolde intelligentie, tot slim microbiom en de geschiedenis van de IQ-test. Deze zomerspecial werd later tot leven gebracht in een live-magazine met lezingen, workshops en installaties in alle ruimtes van het Waag-gebouw. Tijdens de **Dutch**

Design Week (Eindhoven) en de **Museumnacht** (Amsterdam) werd het thema uitgewerkt met installaties en sprekers.

We vierden dit jaar het **15-jarig jubileum** van het FabLab Amsterdam met een internationaal seminar van de Fab Academy, een lezing door Neil Gershenfield, hoogleraar digitale fabricatie bij het MIT/Center for Bits and Atoms en de opening van de nieuwe Makerspace van de Hogeschool van Amsterdam. De PublicSpaces conferentie kreeg door de overname van Twitter door Elon Musk nog meer urgentie en aandacht en was een belangrijk moment om de culturele en maatschappelijke alliantie rond publieke waarden en het internet te versterken.

Het **Midzomerfestival 'Met andere ogen'** bracht natuur en mensen samen door het podium te bieden aan de niet-menselijke bewoners in stedelijke ontwikkeling. Waag opende haar deuren voor **GLUE**, een meerdaagse manifestatie van een jong en snelgroeiend netwerk van ontwerpers en kunstenaars. Tijdens het Oostenrijkse Ars Electronica festival organiseerde Waag de kunstexpositie **'Co(Owning) More-than-Truth'** over de wijze waarop we de aarde afbeelden en welke invloed dit heeft op het milieu.

Kunst x Wetenschap x Samenleving

De samenwerking met kunstenaars en ontwerpers en de verduurzaming van ontwerpend en artistiek onderzoek is bestendig. Vanuit Europese financiering werden middelen vrijgemaakt voor de samenwerking tussen kunstenaars en wetenschappers rond maatschappelijke vraagstukken.

Waag kreeg bezoek van de **staatssecretaris voor Cultuur & Media**, mevrouw Gunay Uslu. Zij werd rondgeleid door het gebouw en ging in gesprek met collega's en kunstenaars. Het gesprek dat hier startte over samenwerking tussen kunst en wetenschap werd voortgezet met Kunsten92, de Jonge Akademie en Akademie van Kunsten van de KNAW en de directies Wetenschap en Creatieve Industrie van het Ministerie van OCW. Daaruit is een inten-

Waag Open: Handwerk x Elektronica.
Foto: Anna Trap.

sieve samenwerking en alliantie ontstaan die een vervolg krijgt in de werkconferentie KxWxS op 11 juni 2024.

Publieke waarden

In het afgelopen jaar is het Public Stack-model waarbij publieke waarden geborgd worden in het ontwerpproces van technologie verder doorontwikkeld en toegepast in digitaliseringsvraagstukken en energietransitie. Op het gebied van de energietransitie zijn daarnaast voorstellen gedaan om de rol van maatschappelijke initiatieven te verstevigen en de samenwerking met overheden te herijken in zogenaamde **publiek-civiele samenwerking**. Dit heeft geresulteerd in het oprichten van de Amsterdamse **Meent.Coop**, een coöperatie voor de gemeenschapseconomie, samen met zes andere maatschappelijke partijen.

Digitale stad als erfgoed

Een bijzonder moment was de bekendmaking dat UNESCO **De Digitale Stad**, als eerste digital born erfgoed, heeft opgenomen in het **Memory of the World archief**. Dit omvat o.a. de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en het dagboek van Anne Frank.

Financiën

De organisatie heeft het jaar financieel met een positief resultaat afgesloten. Dat heeft conform de beleidsplannen het eigen vermogen verder versterkt.

Organisatie

Het HR-beleid is verder geprofessionaliseerd en de nieuwe salaris systematiek op basis van het **Universitair Functie Ordening (UFO) systeem** is uitgewerkt zodat deze vanaf januari '24 kon ingaan. Er is geïnvesteerd in het herijken van Marketing en Communicatie en het trainen van het woordvoerschap van Heads of Programme en Lab Leads. De New Business activiteiten zijn verder gestroomlijnd en gediversifieerd.

Marleen Stikker
Directeur/bestuurder

Amsterdam, 26 maart 2024

Foto: Jimena Gauna.

6 Waag Research | Onderzoek

Waag Research omvatte begin '23 vier onderzoeksgroepen. In de loop van het jaar is de Learn Groep omgevormd tot Waag Academy. Zij zal zich vanaf 2024 expliciet gaan richten op kennisoverdracht en talentontwikkeling.

Het onderzoek kenmerkt zich door een methode die het belang en inzet vanuit de samenleving centraal plaatst. Door met inwoners, burgers en maatschappelijke initiatieven samen te werken, en hun zorgen en perspectief als uitgangspunt te nemen, stelt het onderzoek van Waag andere vragen en komt zij tot andere inzichten. Deze public research aanpak wordt toegepast in de context van de grote maatschappelijke opgaves. Zo heeft Waag bijgedragen aan transitie rondom digitalisering, energie, circulariteit en ongelijkheid op het gebied van vaardigheden-ontwikkeling. Dit onderzoek is transdisciplinair van aard en wordt met verschillende methodieken uitgevoerd.

Margherita Soldati presenteert Evolving Sensitivities aan staatssecretaris Gunay Uslu. Foto: Ilyas Sarib.

8 CODE GROEP

Code, geleid door Simone van der Burg, richt zich op het heroveren van onze digitale soevereiniteit, het terugwinnen van terrein op Big Tech en het stimuleren en versterken van (data)commons. Code werkte in 2023 aan 15 projecten, waarvan een overzicht te vinden is in Bijlage 1.

Binnen de groep wordt in projecten zoals **Open HEM Nu!** en **ATELIER** gewerkt aan de energietransitie. Een inzicht dit jaar was dat digitale informatie over het eigen energiegebruik en dat van de gemeenschap bijdraagt aan bewustzijn, samenwerking en gedragsverandering. Met behulp van citizen science hebben we toegewerkt naar **energiedata commons**, een gemeenschappelijke bron aan data waar inzichten uit kunnen worden gehaald. Zo leren mensen van elkaars energieverbruik en als collectief hierop te sturen. Zo wordt piekbelasting voorkomen en energieverbruik afgestemd op de momenten waarop meer schone energie aanwezig is. Een belangrijke les voor de problemen rond overbelasting van het energienet.

Om verdere samenwerking rond deze data commons te bevorderen is Simone van der Burg eind '23 aangesteld als aanjager van het **Data Commons Collective** van de Amsterdam Economic Board. Hier gaat ze werken aan nieuwe economische- en data-modellen die streven naar brede welvaart, gebaseerd op gemeenschapsprincipes.

Voor de Nationale Wetenschapsagenda is rond het thema kunstmatige intelligentie aan de hand van publieksonderzoek een **onderzoeksagenda voor AI en Big Data** opgesteld, met daarin de belangrijkste thema's voor komende jaren. Verder zijn we gestart met de **Digital Deal**, waarin we onderzoeken hoe de invoering van nieuwe technologieën, waaronder AI, democratische processen beïnvloedt.

Eind '23 is **Mobifree** gestart, waarin we in een Europees consortium samenwerken om open-source apps voor mobiele telefoons te ontwikkelen en in te bedden in de praktijk van organisaties. Hiermee proberen we software in te zetten voor het maatschappelijk belang. Daarbij past dit project naadloos in de ambitie om te werken aan autonomie en digitale soevereiniteit tegenover de grote technologiebedrijven en hun applicaties en bouwt het voort op Waags traditie in het domein van open source software en open innovatie.

In **Verantwoorde businessmodellen** is onderzocht hoe organisaties met een door ons ontwikkelde workshopmethode en Business Model Canvas hun bedrijfsmodel rond digitale publieke ruimten kunnen vormgeven aan de hand van publieke waarden. In juni vond de **PublicSpaces conferentie** plaats met als doel het creëren en uitbreiden van een community die zich inzet voor een digitaal ecosysteem gebaseerd op openheid en transparantie.

Make, onder leiding van Lucas Evers, richt zich op maken in de breedste zin van het woord: van materiaalonderzoek tot de ontwikkeling van nieuwe circulaire productiemethoden. *Art-science* vormt een belangrijke pijler onder dit werk: door samenwerking tussen kunstenaars en wetenschappers te bevorderen, worden beiden uitgedaagd om over de grenzen van hun vakgebied te denken. Dat leidt tot waardevolle inzichten en innovatie. Make werkte in 2023 aan 21 projecten, waarvan een overzicht in Bijlage 1 te vinden is. Een greep uit de projecten:

Een voorbeeld van dergelijke nieuwe inzichten is **More-than-Planet**. Op het internationale kunst- en technologiefestival Ars Electronica organiseerden wij de expositie *'Co(Owning) More-than-Truth'* met daarin kunstwerken die het concept *planetary imaginary* onderzoeken: de manier waarop we de aarde afbeelden en welke invloed dit heeft op het milieu. Samen met Space4Good en ruim 20 kunstenaars, werd het framework de *'Planetary Public Stack'*, beeldvorming over de aarde, in kaart gebracht.

Het belang van samenwerking met kunstenaars werd door Marleen Stikker nog eens benadrukt in een open brief die zij, met onder meer Kunsten '92 en de Akademie van de Kunsten, schreef. Naar aanleiding hiervan bezocht staatssecretaris Gunay Uslu de Waag, waar zij een presentatie van het werk van **3Package Deal-kunstenaar Margherita Soldati** over allergieën en biodiversiteit bekeek, net als de kunstwerken van opkomend kunstenaars die exposeerden in het kader van GLUE Amsterdam.

Dit belang kwam ook aan bod in veel van de uitingen. We organiseerden meerdere talks die we onderbrachten bij **LASER**, een samenwerkingsverband van het Leonardo Institute en Arizona State University, waarin meer dan 50 steden op vijf continenten met elkaar in contact worden gebracht om van elkaar te leren op het gebied van *art-science* en technologie. In **Artsformation** coördineerden en publiceerden we het boek *'Control, Refusal, Trust and Care'* over de rol van kunstenaars bij de digitale transformatie.

In **Local Color** werd een lokaal circulair model voor plantaardige kleurstoffenproductie voor textiel in Amsterdam gecreëerd. Het kleuren van textiel is het meest vervuilende onderdeel van kledingproductie. Via de technieken die we in het TextileLab ontwikkelden, vaak gebaseerd op historische kennis, maken we plantaardige textielkleurstoffen. Een volgend doel is dat deze verf in gebruik genomen kan worden door lokale modemerken, om zo de industrie mee te nemen in de noodzakelijk transitie.

In **Vojext** en **Better Factory** werd samengewerkt met kunstenaars om te reflecteren op technologie. Kunstenaar en ontwerper Jesse Howard werkte samen met Fiction Factory om restmateriaal uit hun maakplaats toe te passen in nieuw ontwerp. Ontwerper Anne Schäffner ontwikkelt een 'zachte huid' voor robots die ervoor zorgt dat mensen een zachtere aanrakingen ervaren in contact met deze robot.

10 LEARN GROEP

Gedurende het jaar is de onderzoeksgroep Learn omgevormd tot **Waag Academy**. De onderzoeksactiviteiten blijven bestaan, maar het accent zal gaan liggen op het organiseren van de kennisoverdracht. Een deel van de lopende onderzoeksactiviteiten wordt vanaf 2024 geïntegreerd in de andere drie onderzoeksgroepen. Learn werkte in 2023 aan 8 projecten, waarvan een overzicht in Bijlage 1 te vinden is. Een greep uit de activiteiten:

Makerschap versterken in de stad blijft een belangrijk thema. Terwijl duurzame en circulaire ambities groeien, verdwijnen praktisch geschoolden, MakerSpaces en daarbij horende vaardigheden. Ambachtslieden en kleine makers verdwijnen uit de stad of naar de marge door stijgende kosten en een gebrek aan geschikte ruimtes. In **Make It Open** en **Centrinno** is onderzoek gedaan naar de omstandigheden waarin makers in steden werken en naar hun uitdagingen. We hebben gemeenschappen opgebouwd, individuen genetwerkt, contacten met beleidsmakers gefaciliteerd en workshops, evenementen en tentoonstellingen georganiseerd. Ook publiceerde het Parool begin 2023 een opiniëartikel van Waag dat pleitte voor behoud van makers in de stad.

Het onderzoek in **Make It Open** werd voortgezet samen met onze internationale partners, wat resulteerde in een online toolkit voor docenten: de **Open Schooling Navigator**. Deze biedt handvatten voor hoe je als school de verbinding aangaat met de buurt en ondernemers rondom de school. Zo leren kinderen niet alleen binnen de muren van de school, maar ook juist in de netwerken daaromheen.

Quantum Inspire is een onderzoek naar de ontwikkeling van het opkomende en complexe gebied van *quantum computing*. Samen met partners, waaronder TU Delft, heeft Waag verantwoordelijkheid voor het opbouwen van een nationale community van geïnteresseerde partijen, waaronder kunstenaars, wetenschappers, kwantumtheoretici, burgers en computerwetenschappers. We organiseerden workshops voor een breed publiek om een taal te ontwikkelen rond kwantum. Daarnaast organiseerden we *open calls*, waarin kunstenaars werk konden ontwikkelen die kwantum en haar invloed op de maatschappij voor een brede doelgroep tot leven brachten. Deze **Quantum's Got Talent call** leverden veel en inhoudelijk sterke inzendingen op.

Landschapsfestival op het Amsterdam Science Park. Foto: Anna Trap.

Landschapsfestival op het Amsterdam Science Park. Foto: Anna Trap.

Landschapsfestival op het Amsterdam Science Park. Foto: Anna Trap.

Life, onder leiding van Judith Veenkamp, richt zich op onze verhouding tot de natuur en de leefomgeving: van het aandacht geven aan niet-menselijke levensvormen in stads- en technologieontwikkeling tot het versterken van publiek-civiele samenwerkingen. Life werkte aan 12 projecten, waarvan een overzicht te vinden is in Bijlage 1. Een greep uit de activiteiten:

Op het Amsterdam Science Park is onderzocht hoe de stedelijke omgeving inclusiever kan zijn voor een verscheidenheid aan niet-menselijke levensvormen, zoals planten, dieren en microben. Tijdens het **Landschapsfestival Met andere ogen** werden buurtbewoners, kunstenaars, wetenschappers en gebiedsontwikkelaars uitgenodigd om anders naar de levende omgeving te kijken. Met behulp van artistieke interventies leerden we te kijken naar de ecologie waarin we leven, onze relatie tot de stedelijke natuur en vergrootten we de biodiversiteit.

Life rondde het onderzoek af naar de mogelijkheden voor publiek-civiele samenwerking. Het onderzoek resulteerde in het **Handboek Publiek-civiele samenwerking** waarin de financiële, juridische, sociale, technologische en organisatorische voorwaarden zijn uitgewerkt die nodig zijn om een duurzame samenwerking tussen maatschappelijk initiatief en overheid tot stand te brengen. Voor dit project is ooit de grondslag gelegd in het prijswinnende Amsterdamse *bidbook* voor de **European Capital of Innovation Award 2016**, waar Waag een belangrijke rol in speelde. Deze in dit bidbook was de oproep om de samenleving te betrekken bij innovatie rond maatschappelijke vraagstukken. Er gaat wat tijd overheen, maar stap voor stap zien we dat die visie steeds meer aanhangers krijgt in lokaal, nationaal en internationaal beleid.

Met die inzichten is in het energiedomein een eerste stap gezet: samen met het **Nationaal Klimaat Platform** werd in kaart gebracht wat maatschappelijke energie-initiatieven nodig hebben om in 2050 minimaal 50% van de energieopwekking voor gebouwde omgeving en particulier vervoer te leveren. Dit resulteerde in het rapport 'Meer draagkracht voor de energietransitie'. De inzichten uit dit rapport werden meegenomen in een handreiking aan de formerende partijen.

Ook de *Citizen Sensing*-activiteiten in de Provincie Noord-Holland hebben hun weerklank gevonden. In **Hollandse Luchten** presenteerden bewoners zelf hun data-analyse aan lokale en regionale overheden, wat een nieuw en ander gesprek en samenwerking opleverde. Een bewoner uit de meetgroep IJmond werd gevraagd om Hollandse Luchten te presenteren aan de staatssecretaris Koninkrijksrelaties en Digitalisering van Huffelen tijdens het Interprovinciaal Overleg, en Waag en RIVM evalueerden samen met bewoners het officiële luchtmeetnet in de IJmond.

12 **Waag Academy: Talentontwikkeling en kennisdeling**

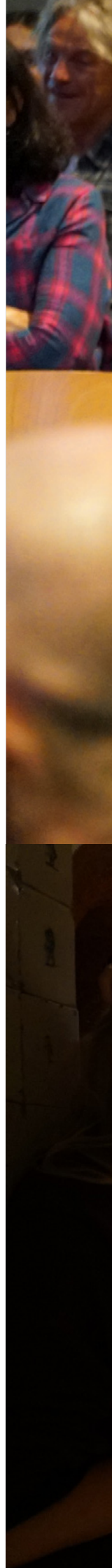
Talentontwikkeling en kennisdeling vormen een belangrijke pijler in het programma. We begeleiden jaarlijks meerdere *artists in residence*, mede gefinancierd door het Amsterdam Fonds voor de Kunst, de Europese projectportfolio en samenwerkingsinitiatieven. We bieden de opleidingstrajecten Fab Academy (digitale fabricage), Fabricademy (textiel en technologie) en BioHack Academy (biotechnologie) aan als internationaal erkende educatieve trajecten voor leergierige professionals. Wat deze programma's zo bijzonder maakt? Ze zijn simultaan te volgen vanuit honderden labs in de wereld, waardoor de deelnemers internationaal vele peers hebben. En doordat deelnemers en instructeurs zowel hun geleerde lessen als eigen uitvindingen openbaar documenteren, vinden innovatie en kruisbesmetting op grote schaal plaats.

1.379

professionals namen deel aan een
academy, training of workshop

18.300

kinderen volgden maakonderwijs
in een Maakplaats in A'dam

Academy Show.
Foto: Ray Wallis de Vries.

Academy Show.
Foto: Ray Wallis de Vries.

14 Academies

Fab Academy

De Fab Academy is een jaarlijkse, opleiding in het maken van (bijna) alles. Waags instructeur Henk Buursen, bijgestaan door Michelle Vossen, begeleidde deelnemers bij het behalen van certificaten voor digitale fabricage. De Fab Academy is wereldwijd toonaangevend op het gebied van **open ontwerp en kritisch maken**. Buursen leidde in 2023 het jaarlijkse **Instructors Bootcamp** in de Waag. Hier komen alle instructeurs vanuit tientallen landen samen om nieuwe vaardigheden te leren en de Fab Academy in haar pionierende rol te versterken. Deze geslaagde week werd gecombineerd met de viering van het 15-jarig bestaan van Waag's FabLab en de opening van een Fablab bij onze partner de Hogeschool van Amsterdam.

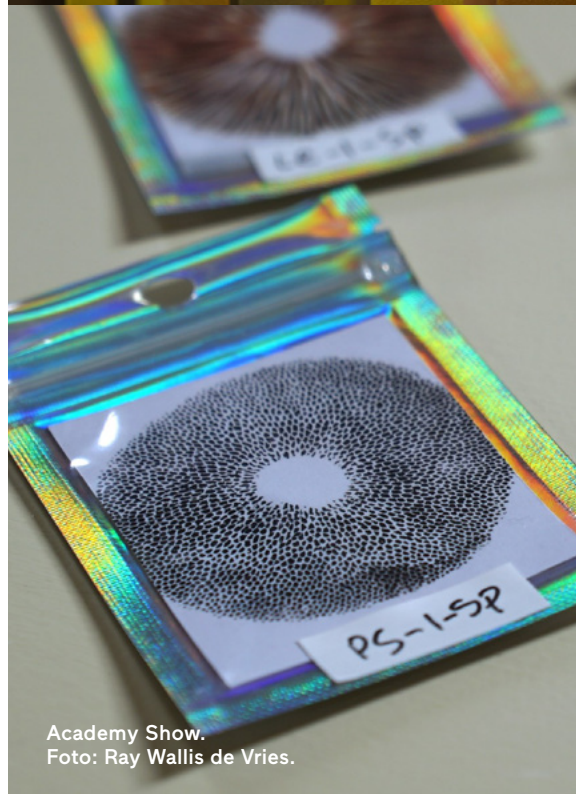
Fabricademy

Fabricademy is een gedistribueerd opleidingsprogramma op het snijvlak van technologie en textiel. Cecilia Raspanti is instructeur en ontwikkelde een deel van het curriculum. Deelnemers volgen colleges, synchroon met andere labs over de hele wereld, en voorzien elkaar via online videoverbindingen van lesmateriaal en feedback. Ze werden hierin bijgestaan door Beatriz Sandini, Isabel Berentzen en Michelle Vossen.

Hierna werkten de deelnemers aan hun eindproject, onder begeleiding van de experts van het TextileLab. Deelnemers aan de Fabricademy zetten hun werk hierna o.a. voort door startups te beginnen, zoals op het gebied van natuurlijke materialen, of als geëxposeerd kunstenaars.

Academy Show.
Foto: Ray Wallis de Vries.

Academy Show.
Foto: Ray Wallis de Vries.

Academy Show.
Foto: Ray Wallis de Vries.

BioHack Academy

In de jaarlijkse BioHack Academy leren deelnemers in drie maanden tijd de basis van het uitvoeren van biotechnologische experimenten in zelfgemaakte labs, bijgestaan door instructeurs Lucas Evers, Kas Houthuijs en Maarten Smith. De Academy werd feestelijk afgesloten met de **Academy Show**, waarin deelnemers hun werken tentoonstelden en er rondleidingen en workshops werden gegeven.

Waag is trots dat de door haar ontwikkelde BioHack Academy inmiddels als internationaal curriculum wordt ontwikkeld en in meer landen wordt aangeboden via ons Europese netwerk.

Minor & MOOC

Als **Professor of Practice** stelde Marleen Stikker bij de Hogeschool van Amsterdam (HvA) de minor *'Het internet is stuk, maar we kunnen het repareren'* samen. Deze interdisciplinaire minor gaat over digitale weerbaarheid en kent een eigen digitale open source omgeving waar materialen gedeeld worden en communicatie plaats. Deze kan door iedereen, overal, in zijn of haar eigen tijd gevolgd worden.

In '23 ging via de HvA tevens de tweede ronde van de **Massive Online Open Course (MOOC)** *'Het internet is stuk'* van start met een publieke bijeenkomst. Met 369 deelnemers aan de MOOC was dit een succesvolle tweede editie. De MOOC kan nog steeds door iedereen, overal, in zijn of haar eigen tijd gevolgd worden.

Maakplaats021

Waag is partner en mede-grondlegger van dit netwerk van openbare maakplaatsen in filialen van de Openbare Bibliotheek Amsterdam verspreid over de stad. Waag. In de Maakplaatsen leren kinderen tussen de 8 en 12 jaar digitale vaardigheden en ruimtelijk inzicht. Ruim 8.000 leerlingen volgden een Maakplaats-programma vanuit school, en meer dan 10.000 kinderen namen deel aan naschoolse programma's.

Om de Maakplaatscoaches te trainen werd het **Maker Camp** gehouden, waar alle coaches nieuwe vaardigheden ontwikkelen, ideeën uitwisselen, workshops volgen en zich laten inspireren door sprekers. Dit jaar vond deze meerdaagse bijeenkomst plaats in het Fablab van de HvA rond het thema **Van ambacht tot aan technologie**, met gastcolleges van Allerd Nanninga, Cecilia Raspanti en Lodewijk Loos.

Academy Show. Foto: Ray Wallis de Vries.

Academy Show. Foto: Ray Wallis de Vries.

Academy Show.
Foto: Ray Wallis de Vries.

Circulaire buurt-project voor Technasia

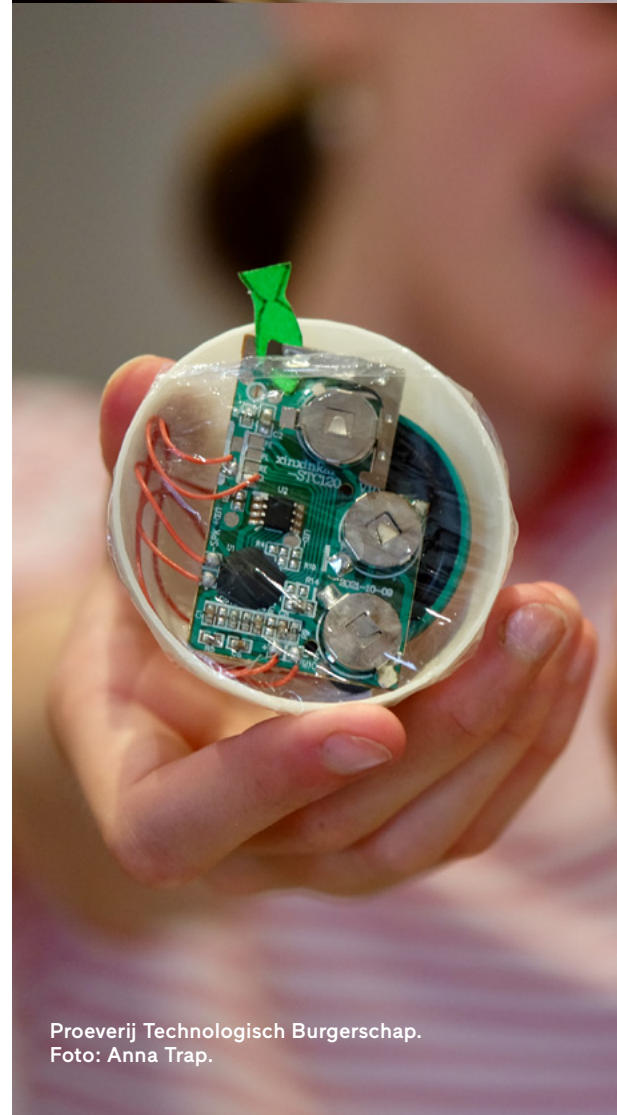
In het kader van **Make it Open** en **Centrinno** organiseerde Waag een tweedaags **Teacher Maker Camp** voor docenten van verschillende Technasium-scholen met de titel 'Circulaire buurt'. Het programma stond in het teken van datafysicalisatie, documenteren, presenteren en modulair ontwerp met textiel. Onder begeleiding van docenten werkten ruim 800 middelbare scholieren een half jaar lang aan een opdracht, waarbij herwaardering van makers en circulariteit centraal stond. Het project werd afgesloten met een eindshow van alle projecten in de hal van Hout- en Meubileringscollege en een **masterclass presenteren en exposeren** voor alle aanwezige leerlingen.

Public Stack-workshops

De Public Stack is een model voor het ontwerpen en waarborgen van open, eerlijke en inclusieve digitale technologie. In '23 werden op verschillende plekken **Public Stack-workshops** georganiseerd, waarbij medewerkers van organisaties en overheidsinstellingen aan de slag gingen met een eigen vraagstuk aan de hand van de Public Stack. In totaal namen bijna 200 mensen deel aan workshops, op o.a. de Dutch Design Week, iBestuur en andere conferenties.

Masterclass Netpolitiek

Waag organiseerde de jaarlijkse **Masterclass Netpolitiek**, in samenwerking met Internet Society, Bits of Freedom en ISOC. Deze masterclass is een serie van acht bijeenkomsten met sprekers van Amnesty International, Bits of Freedom, Open State Foundation, Internet Society, Waag, Netwerk Democratie en het Racism and Technology Center. Het doel is (toekomstige) besluitvormers in de informatiemaatschappij actuele kennis, praktische handvatten en relevante voorbeelden te geven, waarmee zij weloverwogen standpunten kunnen innemen.

Proeverij Technologisch Burgerschap. Foto: Anna Trap.

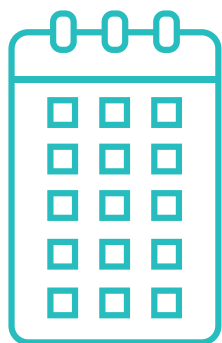
Proeverij Technologisch Burgerschap. Foto: Anna Trap.

Waag Public Programme: Publieks- en presentatieprogramma

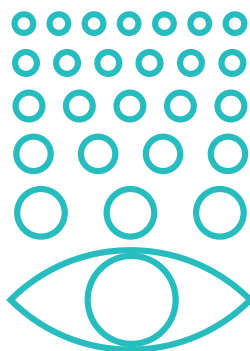
Hoe ontwerpen we samen de toekomst? Die vraag ligt aan de basis van al onze publieksactiviteiten. Als culturele instelling onderscheidt Waag zich door kennis op het gebied van technologie én door in te zetten op interactie met deelnemers. Daarom worden deelnemers in onze programma's niet alleen uitgedaagd om te luisteren of bekijken, maar ook om zelf iets te doen of te maken. Daarbij geven we eigen én externe experts een platform. Met deze programmering betrekken we zoveel mogelijk mensen - van leek tot expert - bij het creëren van een open, eerlijke en inclusieve toekomst.

Waag organiseerde in 2023 **170 publieksprogramma's**, zowel in de Waag als op externe locaties. Deels volledig eigen programmering maar ook als onderdeel van grotere nationale en internationale evenementen. Totaal trok Waag zo **200.000 bezoekers en deelnemers**. Daarbij stond Waag bij 76 externe evenementen op het podium als spreker, met een publiek van 16.000 mensen.

Waag speelt een verbindende rol in de stad en draagt lokaal bij aan de culturele identiteit van de binnenstad. Sinds we in '22 de banden met verschillende culturele instellingen uit de Nieuwmarktbuurt hebben aangehaald, is deze relatie het afgelopen jaar bestendig in het samenwerkingsverband van de **Culturele Wallen**. We organiseerden samen een nieuwe editie van het **Wallen Festival** en zijn medeorganisator van de **Stads-hart Top**, een initiatief waarin wij proberen samen de toekomst van de buurt vorm te geven door initiatieven te bedenken waarin verschillende belangen samenkomen. Daarnaast dragen we bij aan landelijke programmering via partnerschappen zoals het Nationaal Klimaatplatform en Dutch Design Week en bereiken we internationaal publiek via de vele Europese samenwerkingen.

167
evenementen

186.000
deelnemers

Symbiosis van Polymorf bij Museumnacht.
Foto: Lotte Dale.

20 Publieks- en presentatieprogramma

Waag Open serie

Waag Open is ons publieksprogramma met een flink trackrecord. Er worden elke maand actuele thema's uitgelicht, workshops georganiseerd en samenwerkingen tussen wetenschappers, ontwerpers en kunstenaars gepresenteerd. Hiertoe openen wij elke eerste donderdagavond van de maand de deuren van ons iconische gebouw voor programma's waar iedereen aan kan deelnemen, ongeacht voorkennis. In '23 presenteerden we een afwisselend programma dat vaak uitverkocht was. We kijken terug op mooie samenwerkingen met o.a. multimediakunstenaar Roos Groothuizen, ontwerper Rosalie Apituley, platform SETUP en miso brouwer Erika Hirose.

Waag x De Groene: Andere Intelligentie.
Foto: Lotte Dale.

Expeditie naar Planet B over Andere Intelligenties

Sinds 2021 organiseren we elk jaar een **expeditie naar planet B**, waarin we onderzoeken wat we nú kunnen doen om onze gewenste toekomst(en) te realiseren. Dit jaar stond in het teken van andere intelligenties: want de hype rondom kunstmatige intelligentie lijkt de aandacht af te leiden van allerlei andere vormen van intelligentie. Wij vroegen ons af welke verschillende vormen van intelligentie we kunnen onderscheiden. Welke vormen hebben we nodig voor een open, eerlijke en inclusieve toekomst? De expeditie kreeg in '23 vorm via vier evenementen, elk met een eigen doelgroep.

De Staat van het Internet met James Bridle

Het begin van de zoektocht lag bij de **Staat van het Internet**, het jaarlijkse programma waarbij we de peilstok in het internet steken. De lezing werd dit jaar gegeven door schrijver, kunstenaar, journalist en technoloog James Bridle. Diens verhaal ging over de huidige staat van AI, waar AI naartoe gaat, en hoe we op een andere manier kunnen nadenken over zowel kunstmatige intelligentie als de vele andere vormen van intelligentie die in de wereld bestaan. Na een inspirerend betoog dat was gebaseerd op diens boek *'Ways of Being'*, ging hen vervolgens in een volle Theaterzaal in de OBA Oosterdok in gesprek met Oumaima Hajri, Chris Julien en Špela Petrič.

De Groene Amsterdammer komt tot leven

Marleen Stikker had dit jaar de eer om als gasthoofdredacteur van De Groene Amsterdammer het **dubbel-dikke zomernummer** vorm te geven. Met de journalisten van De Groene hebben we ons verdiept in verschillende aspecten van intelligentie, wat resulteerde in een goed gevulde uitgave boordevol interessante artikelen en interviews. Op 13 juli werd naar aanleiding van het zomernummer een publieksprogramma gehouden. Deelnemers konden zich onderdompelen in de verhalen van De Groene: journalisten en redacteurs namen samen met schrijvers en kunstenaars plaats in een estafette-gesprek over de intelli-

Waag x De Groene: Andere Intelligentie.
Foto: Lotte Dale.

gentie van onze handen, Matthijs van Boxsel gaf een ode aan de domheid en Tonya Sudiono gaf een sciencefiction schrijfworshop met Chat GPT.

Dutch Design Week

Tijdens de **Dutch Design Week** hebben we vier vormen van intelligentie uitgelicht: individueel, collectief, natuurlijk en kunstmatig. Met een centraal paviljoen op het Ketelhuisplein gingen we met een groot publiek van professionals en geïnteresseerden het gesprek aan over wat zij verstaan onder intelligent. Kunstmatige intelligentie stelden we aan de kaak met een eigengemaakte chatbot óf mens: 'Bot or Not'. Bezoekers onderzochten of ze met een echt persoon of algoritme in gesprek waren. Naast onderzoek van Waag toonden wij werk en initiatieven die voorbeelden zijn voor vormen van intelligentie. In samenwerking met VPRO Tegenlicht toonden we fragmenten over AI. Dagelijks was een mini-lezing te bezoeken, waarbij een expert op een van de vier thema's een presentatie gaf.

Museumnacht

De Museumnacht was het sluitstuk in de expeditie over andere intelligenties. Naast een interactieve tentoonstelling over de verschillende vormen van intelligentie en een Detox Bar met een verfrissend menu vol 0.0% drankjes, presenteerden we een bijzondere samenwerking met design-collectief Polymorf. Zij maakten, in samenwerking met Studio Biarritz, de **interactieve VR-installatie Symbiosis**. De hele avond en nacht konden bezoeker zich wanen in een wereld 200 jaar hier vandaan, waar de mens is versmolten met andere (niet-menselijke) soorten.

Platform voor kunstenaars en makers

Kunstenaars en makers zijn volgens Waag onmisbaar bij het vormgeven van een open, eerlijke en inclusieve toekomst. Daarom hebben zij vaak een centrale plek in onze eigen programmering, en bieden we graag een podium aan creatieve projecten van buiten Waag.

Viering van het 15-jarig jubileum van het Fablab

Waags Fablab bestond 15 jaar en dat vierden we met een groot evenement in samenwerking met de HvA. Zij openden een nieuw Makerslab dat voortkomt uit de jarenlange traditie van de FabLabs. Extra bijzonder was dat Neil Gershenfield, MIT-hoogleraar en grondlegger van de Makersbeweging en de oprichter van vele FabLabs, in Nederland was en dus deel kon nemen aan de feestelijkheden.

Museumnacht.
Foto: Lotte Dale.

Waag Futurelab op Dutch Design Week.
Foto: Max Kneefel.

GLUE

In '23 is Waag culturele partner van GLUE geworden. Als culturele hub tijdens de designroute van GLUE in september was Waag een platform voor nieuwe ontwikkelingen in de designsector. Gedurende drie dagen was het werk van opkomende ontwerpers te zien, in samenspel met gevestigd werk. Met als resultaat een expositie met focus op materiaal en textiel, waarin nieuwe technieken naar voren kwamen, evenals projecten die de huidige fabricageprocessen bevroegen. Het werk van Chen Yu Wang, wat op een aantal wandtafelen de verhalen documenteerde rondom de *foxxcon* medewerkers die *iPhones* maken was hier een voorbeeld van. *The New Raw* toonde in het kader van Better Factory, een S+T+ARTS programma, met een robotarm geprinte meubelen en *Found Objects* liet zien hoe mooi CNC-afval verwerkt kan worden in meubelen en nieuwe materialen. De door jongeren van Studio Osdorperban ontworpen stoelen en de door hun zelf ontwikkelde nieuwe receptuur voor geroosterde zonnebloempitten maakten van dit event een diverse en spannende ervaring voor zowel de experts als de toevallige passant.

Open Ateliers

De kunstenaars uit de Nieuwmarktbuurt in Amsterdam houden iedere twee jaar een weekend open atelier. Ook Waag opende dit jaar haar deuren. Tijdens **Open Ateliers Nieuwmarkt** toonden studenten *én artists in residence* hun werk in het Wetlab, Fablab en TextileLab. In het Anatomisch Theater nodigden we lokale kunstenaar *Miriam de Lange* uit om haar werk tentoon te stellen.

Samenwerking Toneelmakerij: Patchworkgirl

Eind november werd in het Theatrum Anatomicum de voorstelling **Patchworkgirl** van de Toneelmakerij vertoond. In *Patchworkgirl* onderzoeken zes jonge vrouwen hoe je je staande houdt in een wereld waar jouw intieme privé beelden razendsnel *viral* gaan. Een

Open Werkplaats.
Foto: Sophie Almanza.

voorstelling die zijn schijnwerpers niet enkel op de slachtoffers richt maar juist op de daders. Een even kwetsbare als krachtige performance die aansluit op thema's die Waag onderzoekt en waarin ze probeert de maatschappelijke impact te veranderen.

Landschapsfestival Met andere ogen

2023 was het laatste jaar van de outpost op Amsterdam Science Park. Hoogtepunt was het **Landschapsfestival**: een langlopend programma van artistieke workshops, installaties, wandelingen en biodiverse ingrepen waarin deelnemers werden uitgedaagd om de stad met andere ogen te bekijken. De stad werd hier gepresenteerd als levende plek, met extra aandacht voor de niet-menselijke levensvormen. Samen met het collectief De Onkruidenier, kunstenaars zoals Esmee Geerken, buurtbewoners en wetenschappers bouwden we aan een andere relatie met de natuur.

PublicSpaces conferentie

Op 27 en 28 juni organiseerden PublicSpaces en Waag de derde editie van de **PublicSpaces Conferentie**. We onderzochten of de democratie bestand is tegen Big Tech en hoe een eerlijke markt met alternatieve software en ethische infrastructuur er uit zou kunnen zien.

Met tientallen sprekers uit binnen- en buitenland, zoals Ruha Benjamin en Eli Pariser, verkenden we concrete oplossingen en tools voor een gezond digitaal ecosysteem en werken we aan een beter internet, voor en door het collectief. Er was ook een uitgebreid kunstprogramma met bijdragen van Abdo Hassan, Jan Zuiderveld, The Hmm en collectief De Transmissie.

Future Talks

In de samenwerking met Tabo Goudswaard van de **Sociaal Creatieve Raad** organiseerden we een nieuwe editie van **Future Talks**. In deze serie brengen we een palet aan creatieven, politici en ondernemers bijeen middels gesprekken over het creatieve proces, inclusie en cultuurbeleid. Centraal staat de vraag: hoe kunnen we een toekomstige samenleving duurzaam en inclusief maken en welke rol spelen kunstenaars en ontwerpers hierin?

Dit jaar vond de zesde editie plaats in de OBA, met sprekers Liesbeth Bik, Lucas Evers, Martijn Paulen en Sambolea Tol. Ze bespraken de vraag: hoe komen we van inspiratie tot systeemverandering? De gesprekken worden goed bezocht, en een (video) registratie is na afloop beschikbaar op onze website.

PublicSpaces conferentie.
Foto: Studio HER, Yvette de Wit.

Museumnacht.
Foto: Lotte Dale.

Waag x De Groene: Andere Intelligentie
Foto: Lotte Dale

Type: STRETCH
Technique: KNIT
Material: MIX
Notes:

STROKE 7
PUNCH, KNIT
COTTON, COND.
NICER IF ONLY
KNITTED

TOUCH
NEEDLE FELT
WOOL, MICRO
STEEL FIBERS

Type: BRY
Technique:
Material: M
Notes: T
WOUL

TOUCH
BUTTONS
METAL
Technique:
Material:
Notes:

PULL
SPOOL
MIX YARN

PUSH BUTTON
SEWING
MIX + STEEL
PUSH ON
MIDDLE TO CLOSE

CARE FIVE
FELTING
COTTON/WOOL
Technique:
Material:
Notes:

PULL
FINGER KNIT
MIX YARN

SQUEEZE
POM POM
MIX

LEADBOARD
KNIT
MIX, BATTERY
LIGHTER KNIT
WOULD BE BETTER

TRACES
MACHINEMIC
POLYESTER
COND
IN BACK

Bereik: online & media

Onder begeleiding van externe expertise (Nienke Nauta) heeft een **herpositionering en verdere professionalisering** van de communicatie-afdeling plaatsgevonden. Dit traject leidde tot een communicatieplan met heldere verdeling van Waags werk via de drie pilaren: Research, Academy en Events. Daarnaast heeft het de positionering als cultureel podium versterkt en de communicatie beter geëquipeerd voor het maken van impact.

Waag streeft ernaar zoveel mogelijk mensen te betrekken, en doet dat het liefst via **kanalen gebaseerd op publieke waarden**. Om een breed publiek te bereiken kunnen we (nog) niet zonder Big Tech, maar Waag richt haar online aanwezigheid steeds verder in zonder afhankelijkheid van deze sociale media. In '22 heeft Waag de overgang ingezet van Twitter naar Mastodon. Dit heeft geleid tot een afname in bereik op Twitter, die in '23 heeft doorgezet. Op Mastodon heeft de community zich uitgebreid tot 2.600 volgers. Voor het versturen van nieuwsbrieven is overgestapt van Mailchimp naar het privacy vriendelijke Listmonk.

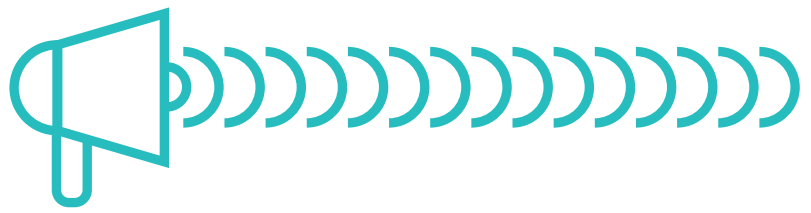
Bereik onlinekanalen

1,1 miljoen

Bereik advertenties

492.500

Waag in de media

220

Het totale bereik van onlinekanalen was in '23 ongeveer **1,1 miljoen**. Het bereik via Mastodon telt niet mee, aangezien dat platform geen gebruikers volgt en registreert. Aanvullend zette Waag meer in op betaalde promotie, maar met name op een meer strategische aanpak met betrekking tot PR. Met advertenties via o.a. De Groene Amsterdammer, VPRO en Linux werden zo nog eens 492.500 mensen bereikt.

Dankzij een uitgebouwde PR-strategie zijn meer medewerkers klaargestoomd voor mediaoptredens. Waar de media-aandacht voorheen vooral door directeur Marleen Stikker werd geworven, zien we in '23 een evenwichtiger beeld van experts van Waag die in het publieke debat aan het woord komen.

In de media werd in 2023 zo'n 220 keer over Waag geschreven of gesproken. O.a.:

- Interview Tom Demeyer [‘Er is meer nodig om de sfeer op internet te ontgiften, maar het kán wel’](#) in Trouw
- Interview Simone van der Burg [‘Link naar bronnen is belangrijke stap in bestrijding nepnieuws’](#) in AG Connect
- [Publicatie van een opinieartikel](#) Thieu Custers & Anna Trap over belang van makers in de stad in het Parool
- [Publicatie van opinieartikel over online anonimiteit in NRC](#) door Gijs Boerwinkel en Tom Demeyer
- [Interview in NRC omtrent commons-initiatieven binnen de energietransitie](#) met Julia Jansen en Judith Veenkamp.
- Waag in gesprek op NPO Radio 1 over [‘wegwerpmentaliteit’](#) en de [overgang van Twitter naar X](#) met Marleen Stikker & Sander van der Waal
- [In gesprek over privacy en Google met RTL Nieuws](#) met Marleen Stikker
- [Podcast Groene Amsterdammer over Andere Intelligentie](#) met Marleen Stikker
- [Marleen Stikker schreef het artikel ‘AI en Big Tech: De potentie van de tegenbeweging’ in het jubileumnummer van de Boekmanstichting](#)
- [UNESCO benoemt De Digitale Stad tot Memory of the World schreef Trouw](#)

de
Correspondent

Trouw

DE GROENE
AMSTERDAMMER

ARGOS

NH NIEUWS

metro

npo radio 1

nrc

Het Parool

rtl nieuws

A^{AT5}

Bijlage 1: Projecten

De projecten kenmerken zich door een grote verscheidenheid maar zijn geborgd in het Beleidsplan '21-'24, de algemene Research Agenda en Research Agenda's van de onderzoeksgroepen. De looptijd van projecten varieert sterk, van enkele weken tot soms vijf jaar. Hieronder het overzicht van alle projecten waaraan gewerkt is in '23.

Future Internet Lab

- ACROSS | <https://waag.org/nl/project/across/>
- Living Lab Open Cultuurdata | <https://waag.org/nl/project/living-lab-open-cultuurdata/>
- PublicSpaces Conferentie | <https://waag.org/nl/project/publicspaces/>
- Amsterdecks | <https://amsterdecks.com/>
- Humanities Lab | <https://waag.org/nl/project/vu-humanities-lab/>
- NWA evaluatie Big Data AI | <https://waag.org/nl/project/evaluatie-nwa-route-big-data/>
- CATRIN | <https://waag.org/nl/project/catrin/>
- Digital Deal | <https://waag.org/nl/project/digital-deal/>
- Grip op eigen gegevens | <https://waag.org/nl/project/grip-op-eigen-gegevens/>
- Mobifree | <https://waag.org/nl/project/mobifree/>

Commons Lab

- ACROSS | <https://waag.org/nl/project/across/>
- Platform Coop Incubator | <https://waag.org/nl/project/platformcoop-incubator/>
- Data Commons Collective | <https://waag.org/nl/article/simone-van-der-burg-aangesteld-als-nieuwe-trekker-data-commons-collective/>
- Atelier | <https://waag.org/nl/project/atelier/>
- URBANITE | <https://waag.org/nl/project/urbanite/>
- Verantwoorde businessmodellen | <https://waag.org/nl/project/verantwoorde-businessmodellen/>

PublicSpaces conferentie.
Foto: Studio HER, Yvette de Wit.

Commons Lab

Platform Coop Incubator

Atelier

URBANITE

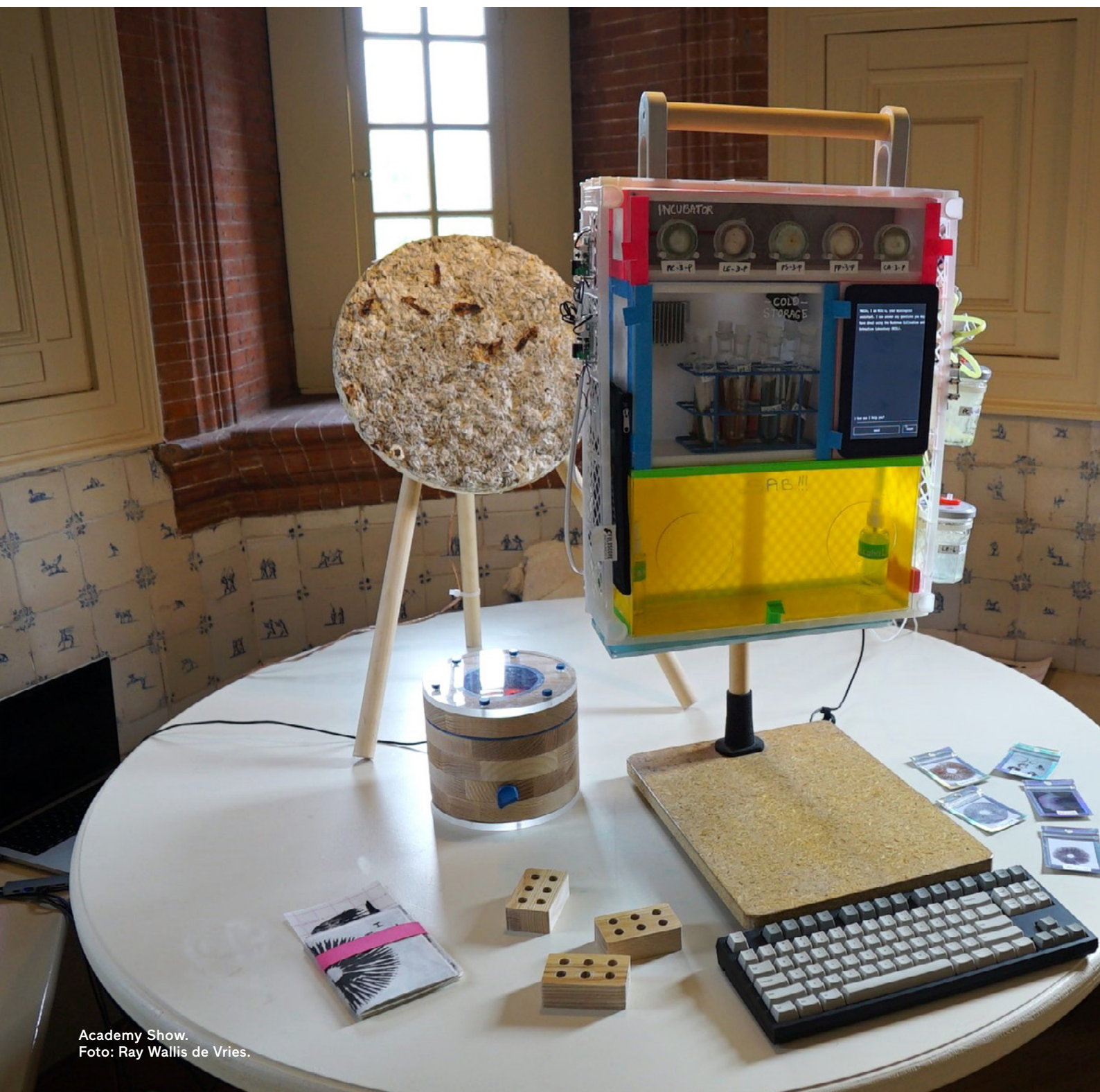
Open Businessmodellen

| <https://waag.org/nl/project/platformcoop-incubator/>

| <https://waag.org/nl/project/atelier/>

| <https://waag.org/nl/project/urbanite/>

| <https://waag.org/nl/project/open-businessmodellen/>

Academy Show.
Foto: Ray Wallis de Vries.

Textile Lab

Local Color	https://waag.org/nl/project/local-color/
Tracks4Crafts	https://waag.org/nl/project/tracks4crafts/
Shemakes	https://waag.org/nl/project/shemakes/
Leerlijn Textiel voor VMBO	https://waag.org/nl/project/leerlijn-textiel-voor-het-vmbo/
Culture.Fashion	https://waag.org/nl/project/culturefashion/
Reflow	https://waag.org/nl/project/reflow/
Fabricademy	https://waag.org/nl/project/fabricademy/

Space Lab

More-than-Planet	https://waag.org/nl/project/more-planet/
World Weather Network	https://waag.org/nl/project/world-weather-network/

Open Design Lab

S+T+ARTS Prize	https://waag.org/nl/project/starts-prize/
Better Factory	https://waag.org/nl/project/better-factory/
Vojext	https://waag.org/nl/project/vojext/
Artsformation	https://waag.org/nl/project/artsformation/
DIH2	https://www.dih-squared.eu/
Sustain	https://www.sustain-eu.org/project/

Open Wetlab

BioCommons	https://waag.org/nl/project/biocommons/
3Package Deal Bio Art & Design	https://waag.org/nl/project/3package-deal-bio-art-design/
Hybrid Lab Network	https://waag.org/nl/project/hybrid-lab-network/
BioHack Academy	https://waag.org/nl/project/biohack-academy/

Fablab

Fab Academy	https://academy.waag.org/programme/fab-academy/
Fablab open donderdagen	https://waag.org/nl/events/

34 LEARN GROEP

Future Heritage Lab

CENTRINNO

| <https://waag.org/nl/project/centrinno/>

Maker Education Lab

Make it Open

| <https://waag.org/nl/project/make-it-open/>

Quantum Inspire

| <https://waag.org/nl/project/quantum-inspire/>

Maakplaats 021

| <https://waag.org/nl/project/amsterdam-maakplaats-021/>

Technologisch Burgerschap

| <https://waag.org/nl/p>

Good Game

| <https://waag.org/nl/project/good-game/>

Critical ChangeLabs

| <https://waag.org/nl/project/critical-changelabs/>

Opdracht ADEF

| <https://home.edef.xyz/>

Smart Citizens Lab

- Hollandse Luchten | <https://waag.org/nl/project/hollandse-luchten/>
- Publiek-Civiele samenwerking | <https://waag.org/nl/project/publiek-civiele-samenwerking/>
- Smart Liveable Cities Route | <https://waag.org/nl/project/nwa-route-smart-liveable-cities/>
- Thermo-Staat | <https://waag.org/nl/project/thermo-staat/>
- Smart Citizens Wandelingen | <https://waag.org/nl/event/expeditie-next-smart-kids-speurtocht-franeker/>
- Human Values for Smarter Cities | <https://waag.org/nl/project/human-values-smarter-cities/>
- MeentCoop | <https://waag.org/nl/project/meentcoop/>
- Maatschappelijk
initiatief energietransitie | <https://waag.org/nl/project/maatschappelijk-initiatief-energietransitie/>
- Wetenschap in de wolken | <https://waag.org/nl/project/wetenschap-de-wolken/>

- Imagining Public Connectivity | <https://waag.org/nl/project/imagining-public-connectivity/>
- Adviesopdracht Vervoersregio |
- Evaluatie Luchtmeetnet |

- Urban Ecology Lab
- T-Factor | <https://waag.org/nl/project/t-factor/>
- Co-creatie Voedselpark Amsterdam |

OVERIG

- Culturele Wallen | <https://waag.org/nl/event/wallen-festival/>
- Professor of Practice | <https://waag.org/nl/article/marleen-stikker-benoemd-tot-professor-practice-aan-hva/>

Bijlage 2: Kunstenaars

Alexandra Daisy Ginsberg (S+T+ARTS Prize-winnaar 2023)

| <https://www.daisyginsberg.com/>

ALMA (Giulia Tomasselo and Isabel Farina) (S+T+ARTS)

| <https://al-ma.org/ALMA-Toolkit>

Anka Walicka

| <https://ankawalicka.com/>

Anna Berti Suman

| <https://sensingforjustice.webnode.it/about-us/>

Anna Dumitriu

| <https://annadumitriu.co.uk/>

Anna Schaeffner

| <https://anna-schaeffner.com/>

Calin Segal

| <https://in-dialog.com/>

Centre for Genomic Gastronomy | <https://genomicgastronomy.com/>

Dani Ploeger

| <https://www.daniploeger.org/>

Egor Kraft

| <https://kraft.studio/>

Esmee Geerken

| <https://waag.org/nl/esmee-geerken/>

Eva Knibbe, Jantine Jongbloed, Noelia Montalvo | <https://toneelmakerij.nl/voorstel>

[ling/tm-amsterdam-patchworkgirl/](https://toneelmakerij.nl/voorstel)

Gareth Neal

| <https://www.garethneal.co.uk/>

Gilbert Sinnott

| <https://www.instagram.com/autr.tv/>

Govert Flint

| <https://www.govertflint.com/>

Jesse Howard

| <https://jessehoward.net/>

Margherita Soldati (3Package Deal) | <https://waag.org/nl/margherita-soldati/>

Marielena Papandreou

| <https://iaac.net/dt-team/marielena-papandreou/>

Mary Farwy (3Package Deal)

| <https://waag.org/nl/mary-farwy/>

Polymorf / Symbiosis

| <https://www.polymorf.nl/interaction/symbiosis/>

Richard Mosse (S+T+ARTS Prize-winnaar 2023) | <https://www.richardmosse.com/>

Sebastian Wierink

Superposition

| <https://superposition.cc/>

Theresa Schubert

| <https://www.theresaschubert.com/>

Tomo Kihara

| <https://www.tomokihara.com/>

Artists in the More-than-planet Exhibition at Ars Electronica

| <https://ars.electronica.art/aeblog/en/2023/08/07/>

[from-ownership-to-more-than-planet/](https://ars.electronica.art/aeblog/en/2023/08/07/)

Waag Open: Handwerk x Elektronica.
Foto: Anna Trap.

Bijlage 3: Partners & Samenwerking

Amsterdamse partners

02025
AHK Makerspace
AMS Institute for Metropolitan Solutions
Amsterdam Economic Board
Amsterdam Science Park
Amsterdam University College
Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten
Anna's Tuin en Ruigte
Bits of Freedom
Bureau Marineterrein
Codam
CTO Amsterdam
De Groene Amsterdammer
De Onkruidenier
De Vliegtuin
Frascati Theater
Gemeente Amsterdam
Generatie Groen
GLUE
Greenhost
Hogeschool van Amsterdam
Hout- en Meubileringscollege
Huis de Pinto
Imagine IC
Ir. Lelylyceum
ISDN
ISDN Fonds
Lab 42
Maatschap Amsterdam
Mediamatic
Metabolic Institute
Montessori Lyceum Amsterdam
Montessorischool De Regenboog
Museum Amsterdam Noord
Museum Ons' Lieve Heer op Solder
Museum Rembrandthuis
Museumnacht
MX3D
NEMO
New Tech Kids
Next Nature
Open Ateliers Nieuwmarkt
Openbare Bibliotheek Amsterdam (OBA)
Oude Kerk
Pakhuis de Zwijger
Republica
Roboat
Singel Uitgeverij
Spark Village
sSquare
STBY
Stichting Designathon Works
Studio 52
Studio Salto
Universiteit van Amsterdam
Vlaams Cultuurhuis De Brakke Grond
Voedselpark Amsterdam
Vrije Universiteit Amsterdam
W139

40 Nationale partners

Akademie van Kunsten
AskoSchonberg
ATC
Citizen Science Lab (Universiteit Leiden)
Commons Network
De Haagse Hogeschool
Dutch Composers Now, ArchiXL
Dutch Design Foundation
Edwin Oostmeijer Projectontwikkeling
Federatie Creatieve Industrie
Fontys
Greenchoice
Het Geluid Maastricht
Hogeschool Rotterdam
InScience festival
Instituut voor Beeld en Geluid
Kavli Insistute of Nanoscience Delft
KennisCloud
Koninklijke Bibliotheek
Koppelting
KPN
Kunsten '92
Leids Instituut voor Onderzoek in de Natuurkunde
Malmberg
Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Ministerie van Defensie
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Munisense
Nationaal Klimaat Platform
Nederlands Jazz Archief
Netwerk Democratie
NL Net
NPO
NWO
Open State Foundation
Oude Sterrenwacht Leiden
Over Informatie Gesproken
Provincie Noord-Holland
PublicSpaces
Radboud Universiteit
Rathenau Instituut
RDVA
RIVM
SETUP
Smart City Haarlem
Space4Good
Spectral
Stadmakers Cooperatie
Stichting Art & Technology
Stichting Beeld & Geluid
Stichting Technasium
STRP
Tactical Technology Collective
Tetem
TNO
TRIMM
TU Delft
TU Eindhoven
Universiteit Leiden
Universiteit Twente
V2_
VPRO Argos
Waterschap Amstel, Gooi & Vechtstreek
Weekend van de Wetenschap

PublicSpaces conferentie.
Foto: Studio HER, Yvette de Wit.

42 Internationale partners

32° East
3Walks
Aalborg University
Aalto University
Alma Digit
Alma Mater Europaea
Amnesty International
Anci Toscana
Arab Digital Expression Foundation
Arniani Marta
Ars Electronica
Art Jameel
Art of Silk Museum
ArtAngel
Artex
Artigenium
Artsonje Center
Asociacion Cluster de Movilidad y Logistica de Euskadi
BioSense
Bloomfield Science Museum Jerusalem
Bokrijk
Bozar
Bundanon
Camara Municipal de Matoshinhos
Cartif
Centrum Nauki Kopernik
City of Budapest
City of Dortmund
City of Kaunos
City of Lods
Cluster Energy
Code for Romania
Conversations.im
Copenhagen Business School
Cultural Open Yourkolektiboa Association
Dataport
Dhaka Art Summit
Digital Art International
DIH2
DNV-GL
E Foundation
Ecsite
Energiarden Euskal Erakundea
Engineering The Digital Transformation Company
Enoura Observatory
European Alternatives
European Schoolnet (Belgium)
Evidance Aid
Fab Foundation
Fab Lab León
FACT Liverpool
Flod
Fogo Island Arts
Fondazione Sandretto Re Rebaudengo
Forth
Forum Virium Helsinki
Fraunhofer Gesellschaft zur Förderung der Angewandten Forschung
Friche la Belle de Mai
Fundacion Tecnicalia Research & Innovation
Greek Research & Technology Network
Holt-Smithson Foundation
I-Propeller
Iberdrola
Icelandic Arts Center
Icelandic Textile Center
IHME
Institut Jozef Stefan
Institute for Advanced Architecture of Catalonia
Institute for Molecular and Cell Biology IBMC
Institute for Social Research
Kauno Technical University
KEA European Affairs
Kersnikova
KHOJ
Kobenhavns Komunne
l'Eirest Universite Paris
Lama Development and Cooperation Agency
Land Italia SRL
LATRA
Latvian Academy of Culture
Leonardo/Olats
London Borough of Camden
Lorentz Institute for theoretical physics
Makesense
Mali
Matrix
MCAD
Merlinux
MicroG
Ministry of Environmental Protection And

regional development of the prepublic of Latvia
MIT
Municipality of Bilbao
Municipality of Bratislava
Municipality of Krakow
Municipality of Messina
Murena
NEON
New Optimist
Nicoletta Fiorucci Foundation
Nova University of Lisboa
Nowegian Business School
Ogfoss – Open Technologies Alliance
Onl’fait
Paul Scherrer Institut
Plusvalue
Politecnico Milano School of Design
Pro Arte Foundation
QuTech
Qwant
Rapid Space
REDU
Riga Energy Agency
Ruya Foundation
S+T+ARTS
SAHA
Sewn Signs
Skillman
Sophia Point
Steinbeis Europa Zentrum
Sustain
TCBL-CEDECS
TE TUHI, Aotearoa
Teachers College Columbia University
Technical University of Dortmund
Tecnalia
Telur
Terra Foundation
The Lisbon Council
The Northern Photographic Centre
The Tavistock Institut gGmbH
Timelex
Tongji University
Transmediale
Trinity College Dublin
UCCA Beijing
Università degli Studi di Milano
Universitat Oberta de Catalunya
Universiteit Antwerpen
Universiteit of Deusto
University of Barcelona
University of Oulu
University of the Arts London
World Crafts Council Europe
Yinka Shonibare Foundation
Zabala Innovation
Zavod Projekt Atol
Zurich Instruments

44 Colofon

Uitgave

Waag Futurelab, 25 maart 2024

Redactie

Tamar ter Steege, Bart Tunnissen & Gijs Boerwinkel

Vormgeving

Bouwe van der Molen

Zigmunds Lapsa

Bezoekadres

Waag Futurelab

Nieuwmarkt 4

1012 CR Amsterdam

Postadres

Sint Antoniesbreestraat 69

1011 HB Amsterdam

T +31 (0)20-5579898

Kamer van Koophandel

KvK nr. 41214445

RSIN: 804011266

ANBI-gegevens

Stichting Waag Society (Waag Futurelab) is opgericht op 1 december 1994. De stichting heeft een ANBI-status (Algemeen Nut Beogende Instellingen). Haar werkzaamheden dienen een algemeen belang en kennen geen winstoogmerk.

Gepubliceerd onder Creative Commons Licentie: CC 4.0 BY-NC-SA

Landschapsfestival op het Amsterdam Science Park.
Foto: Anna Trap.